

WhatCity?

Plánovanie mesta je nikdy nekončiaci proces, ktorý si vyžaduje permanentné vzdelávanie. Formát WhatCity? v tomto smere odvádza nenahraditeľnú prácu – priamu konfrontáciu vedeckých, ale aj empirických poznatkov zo svetovej, ale aj domácej odbornej a samosprávnej scény.

Text: Elena Alexy; Foto: Marek Jančúch, Braňo Bibel, archív WhatCity?

Občianske združenie Punkt sa dlhodobo zaoberá aktivizovaním občianskych aj odborných síl, ktoré môžu spraviť z Bratislavy lepšie miesto. Jednou z výkonných platforiem jeho aktivít je podujatie WhatCity?, zamerané na prepájanie zahraničných a domácich expertov z oblasti plánovania a riadenia mesta. O WhatCity? sme sa rozprávali s architektkou a kultúrnou manažérkou Barbarou Zavorskou a kulturologičkou a fotografkou Illah van Oijen. whatcity.sk

Príspevky: Barbara Zavorská (vľavo) a Illah van Oijen prispeli do slovenského kultúrneho biotopu hneď niekoľkými solídnymi zásahmi - organizujú Dobrý trh a najnovšie rozprúdili debaty aj o dobre spravovanom meste prostredníctvom iniciatívy WhatCity?

Váša práca vo verejnom priestore Bratislavy sa spája predovšetkým s Dobrým trhom, paralelne sa však venujete aj podujatiu WhatCity?, ktoré sa zaoberá kvalitou života v meste na expertnej báze. Čo vás motivovalo k tomuto kroku?

Barbara ZAVARSKÁ: Pri tvorbe formátu WhatCity? nás inšpirovali naše vlastné podujatia, ktoré už dlhšie organizujeme pod hlavičkou občianskeho združenia Punkt. Na Slovensko sme v roku 2007 priniesli medzinárodný formát PechaKucha Night, čo sú prednáškové večery, kde sa stretávajú rôzne komunity z oblasti architektúry, urbanizmu a vizuálneho umenia. Už tu silno rezonovali mestské témy, no priamym premostením ku vzniku WhatCity? je najmä Dobrý trh, ktorý sme začali robiť v roku 2011. Najskôr na Panenskej ulici, a potom aj na Jakubovom námestí. V rovnakom čase sme začali spolupracovať s Alianciou Stará tržnica na tvorbe programu pre revitalizovaný objekt tržnice na Námestí SNP. Do projektu vstúpil aj Goetheho inštitút a prvá iniciácia vytvoril nové podujatie, ktoré by sa venovalo mestu a urbánnym stratégiám, prišla práve z tejto inštitúcie.

Illah van OIJEN: Zo skúseností z Punktu sme vedeli, aké dôležité je otvárať sa inovatívnym myšlienkam, pre ktoré je prepojenie so zahraničím veľmi prínosné. Goetheho inštitút nám zorganizoval pracovný výlet do Berlína, kde sme sa stretli s viacerými odborníkmi z oblasti plánovania mesta a začali sme rozmýšľať, ako by sme týchto inšpiratívnych ľudí mohli priniesť do Bratislavy.

BZ: Naše úvahy smerovali k tomu, aby sme poukázali na najlepšie zahraničné modely fungovania mesta a odovzdali ich priamo tam, kde sa môžu iniciovať nejaké zmeny. Na ich implementáciu je však

dôležité prepájať expertnú verejnosť so samosprávou a so širokou verejnosťou.

Cieľom WhatCity? je teda aktívne prepájanie zainteresovaných strán, na to však klasický statický model konferencie «známy prednášajúci – anonymné publikum» nestačí. Aké nástroje sa vám osvedčili na vytváranie živých interakcií?

IO: Bolo nám jasné, že by nemalo ísť len o prezentáciu zahraničných expertov, ale zaujíma nás najmä ich nezávislý pohľad na naše mesto, na jeho problémy a aj na aktivity, ktoré sa v tomto smere uskutočňujú na lokálnej scéne. Preto je súčasťou konferencie aj skupinová práca na zadanej téme. Spíkrov ešte pred konferenciou berieme na exkurziu po Bratislave, aby sa detailne zoznámili s naším prostredím. Na konferenciu sa presúvame až potom a ich vystúpenia sú vďaka tomu omnoho adresnejšie.

BZ: V roku 2017 sme na konferencii Bezpečnosť v meste pridali aj tzv. «speed date», čo je diskusia jeden na jedného. Workshop prebieha ako dialóg medzi rečníkom a poslucháčom a účastníci si môžu vybrať troch spíkrov, s ktorými môžu debatovať 20 minút. Takéto odovzdávanie poznatkov je naozaj intenzívne a diskusia jeden na jedného je odvtedy pevnou súčasťou programu WhatCity?.

Ak si pozrieme históriu WhatCity?, venujete sa témam ako sú komunity, komunitné zábrady, ulica, odpad, bezpečnosť v meste, susedstvo a pod. Hľadáte riešenia reálnych problémov Bratislavy, alebo reagujete na aktuálny diskurz v zahraničí?

BZ: Témy súvisia s verejnou objednávkou; dôležité je, či obsahujú potenciál na posun k lepšiemu. Vysnívaným modelom je objednávka priamo z magistrátu, teda niečo podobné ako bola pražská «Met-

Foto: Marek Jančúch

Aktivity: v rámci niekoľkých podujatí zorganizovaných pod blavičkou WhatCity? si organizátori vyskúšali viaceré formátov prezentácie, od klasickej konferencie cez skupinovú prácu, exkurzie, «speed datingu» (diskusie jeden na jedného) až po pouličný festival.

ropolitní ozvučná deska», ktorá fungovala ako poradný orgán v otázkach rozvoja mesta. Magistrát si potom na základe poznatkov z konferencií vedel definovať reálny postup riešenia problémov. Námet na konferenciu však môže prísť aj od lokálnych investorov, ako to bolo v prípade Mickiewiczovej ulice. Spoločnosť ITB Development nás oslovila, aby sme tam urobili Dobrý trh, no nám prišlo dôležitejšie otvoriť debatu o prehustenej doprave v meste, takže sme tu v máji 2018 usporiadali pouličný festival WhatCity? na Mickiewičke, keď sa na celý deň podarilo dopravne uzavrieť celú ulicu. Okrem kultúrneho programu a zábavy sme sem priniesli aj zaujímavých zahraničných hostí.

IO: No aktuálne by sme sa radi zamerali najmä na udržateľný rozvoj mesta. Týka sa to nás všetkých a práve teraz máme príležitosť alebo priam povinnosť pripraviť sa na klimatické zmeny. Treba verejne hovoriť o tom, čo všetko je možné a potrebné urobiť, k akým poznatkom dospeli rôzne vedecké štúdiá, ale aj ako sa nové opatrenia darí aplikovať v zahraničí. Najbližšia konferencia WhatCity?, ktorá bude na jeseň 2019, bude na tému Cirkulárne mesto. Budeme sa zaoberať pojmom cirkulárna ekonomika, verejnosti chceme vysvetliť cirkulárne princípy, ktoré sa týkajú napr. zužitkovania odpadu, surovín či dažďovej vody, ale aj využiteľnosti budov a ich energetickej náročnosti. Chceme poukázať na potrebu cirkulárneho auditu mesta, ktorý posúdi efektívnosť tokov energií a materiálov. Sú to celosvetové témy a teší nás, že je o ne záujem aj v Bratislave. V spolupráci s Inštitútom cirkulárnej ekonomiky sa nám podarilo vytvoriť spojenie s Ministerstvom životného prostredia, Ministerstvom do-

Foto: Braňo Bíbel

Modelový príklad: *Panenská ulica v centre Bratislavy už viackrát ukázala, ako by mobla (mala) fungovať živá ulica v kontexte funkčnosti, participatívnosti a obyvateľmi či návštevníkmi osvojenej prívetivosti.*

pravy a magistrátom Bratislavy a ak dáme hlavy dokopy, je väčší predpoklad, že nájdeme zmysuplné riešenia.

Pre mesto je však rozhodujúci postoj orgánov a inštitúcií, ktoré sa podieľajú na jeho riadení. Aká je odozva na vaše aktivity v radoch kompetentných úradníkov?

BZ: Postupne sme si vybudovali databázu ľudí zo samospráv, ktorých vždy oboznamujeme s témami konferencií a workshopov. Priame zapojenie samosprávy sme si vyskúšali na tému Naša ulica, keď prišlo naozaj široké spektrum ľudí z rôznych mestských častí. Zistenie, že pracujú na podobných projektoch, o ktoré sa prostredníctvom WhatCity? môžu podeliť a skonzultovať ich so zahraničnými odborníkmi, bolo pre nich dosť prekvapujúce. Výsledkom interného workshopu bolo vypracovanie stratégie, ktorú považujeme za prvý pokus o systémovú zmenu. Vo väčšom rozsahu o niečo podobné usiluje aj súčasný primátor pri tvorbe Metropolitného inštitútu Bratislavy, čo je mestská organizácia, ktorej úlohou je presne to, o čo ide aj nám – prenášať poznatky z odborných diskusií do konkrétnych rozhodnutí z oblasti urbanizmu, rozvoja a správy mesta.

Na konferencii Naša ulica zazneli viaceré názory na tvorbu tzv. kompletnej ulice, keď sa vytváranie uličného pros-

tredia riadi snahou dosiahnuť rovnováhu medzi rôznymi spôsobmi dopravy, inak povedané: viac chôdze či bicyklov a menej áut. Je v Bratislave ulica, ktorá sa približuje optimálnemu modelu kompletnej ulice?

BZ: Mohla by to byť Panenská ulica; nie náhodou robíme Dobrý trh práve tu. Panenská a jej okolie predstavujú klasickú mestskú štvrť, kde sa naozaj žije. Keď sme pripravovali pouličný festival Mickiewička, náš výskum zistil, že je to málo obývaná zóna, je tam veľa bytov na prenájom prostredníctvom Airbnb, ale ľudia tam kvôli dopravnému hlučkému trvalo nežijú. Panenská je atraktívna nielen kvôli blízkosti do centra mesta, ale najmä pre zdravú heterogenitu funkcií, je tu dosť bytových domov, ale aj vybavenosť, kultúra, zelen. Jej problémom je však zanedbanosť a chýbajúca vízia. Panenskú si vďaka Dobrému trhu lepšie všimol aj starosta Starého Mesta a rozhodol sa zrekonštruovať ju. Iniciovali sme, aby sa tento projekt robil participatívnym spôsobom a zrealizovali sme výskum potrieb obyvateľov, ktorý okrem iného ukázal, že 40 % obyvateľov nevlastní auto a chodí pešo alebo využíva MHD. Je tu teda naozaj možné aplikovať princípy kompletnej ulice, ktorá bude bezbariérová a prívetivá aj tým, že sa napr. obmedzí počet parkovacích miest a niektoré sa nahradia pobytovou zónou. Projekt Panenskej tým zmenil charakter a z rekonštrukcie sa stal

manuál verejných priestorov pre Panenskú a okolie. Navyše tento manuál, ktorý je ako dokument svojho druhu prvý na Slovensku, môže slúžiť ako inšpirácia aj pre iné ulice či mestské časti.

IO: To, čo naše aktivity tejto štvrť priniesli, je predovšetkým zvýšenie povedomia o unikátnosti Panenskej a aj vybudovanie sebavedomia jej obyvateľov, ktorí sa vďaka tomu môžu s miestom, kde žijú, lepšie identifikovať. Je to ulica, ktorá je dôležitá pre multikultúrny príbeh mesta, má neopakovateľné špecifiká a historické hodnoty, ktoré boli málo známe. Poukázali sme aj na kvalitu modernistickej architektúry v tejto štvrť, ktorá je stále nedocenená. Podarilo sa definovať argumenty na odštartovanie zmysuplných zmien. Môže sa zdať, že je okolo toho ticho, ale procesy sa už rozbehli. A čo je azda najdôležitejšie, ľudia pochopili, že keď sa spoja, sú silnejší a ich hlas má väčšiu váhu. Ak by sme však mali nájsť odpoveď na otázku, čo je to dobrá ulica, povedali by sme, že je to stratégia jej rozvoja.

Viac-menej všetky podujatia WhatCity? poukazujú na význam participácie a zmeny zdola. Kedy má zmysel zapojiť obyvateľov do rozhodovania o verejnom priestore?

BZ: Participácia nie je liek na všetko a ak nemáte silné zázemie komunity a správne mentálne nastavenie spoločnosti, radšej do toho netreba ísť. Napríklad vo Viedni je to úplne bežná záležitosť, všetci sú zvyknutí, že procesy trvajú dlho, sú na to vyčlenené prostriedky a kapacity. Príkladom môže byť úprava Mariahilferstrasse, kde sa vďaka participácii a záujmu ľudí podarilo zrealizovať naozaj dobré riešenie. No k výbornému výsledku sa dá dopracovať aj zhora a viac-menej bez participácie. Na WhatCity? na Mickiewičke sme pozvali viceprimátora Lublany, charizmatického architekta Janeza Koželja, ktorému sa podarilo zmeniť centrum mesta na nepoznanie. Z rušnej ulice spravil pešiu zónu a robil to postupnými, no radikálnymi zásahmi. Mal jasnú predstavu o celej zóne a bol presvedčený, že na dobré veci si ľudia určite zvyknú. A mal pravdu.

IO: Sú rôzne úrovne participácie, v podstate už aj informovanosť je istá forma participácie. No každá participácia má mať svoje limity a sú veci, o ktorých ľudia rozhodovať nemôžu, pretože si vyžadujú odborné know-how. Participácia však nie je o tom, že tu máte tri návrhy a vyberajte, akú farbu má mať nový most. To, čo nám doteraz priniesol každý participatívny proces, je predovšetkým pochopenie, ako ľudia rozmýšľajú a čo je pre nich dôležité. Je to vlastne práca v teréne, dôležitý zdroj poznania. No často sa smejeme, že v Bratislave snáď každá ulica potrebuje vlastné občianske združenie, aby sa skvalitnila a názor verejnosti si niekto vypočul. —